

MISR EHROMLARIDAGI TASVIRIY SAN'ATI

Nizomjonova Xonoyim Nizomjon qizi

*Namangan Davlat pedagogika instituti tasviriy sanat va muxandislik
grafikasi yo'nalishi 2-bosqich talabasi*

Annotatsiya: *U yoki bu madaniyatning ideali, o'z xalqining dunyoqarashining akkumulyatori bo'lib, ushbu jamiyat rivojlanishining eng yuqori bosqichidir. Har bir madaniy davr o'ziga xos san'atni yaratadi, uni birma-bir takrorlash mumkin emas, lekin madaniy vaqt makonida o'zgarishi mumkin. Qadimgi tsivilizatsiyalarning madaniy idealidagi tasviriy chiziqning ma'naviy va axloqiy san'ati qadimgi misrliklar kanonlarida dunyoqarashning aksi edi.*

Kalit so'zlar: *qadimgi Misr, ideal, tasviriy chiziq, san'at, Kanon.*

Qadimgi Misrdagi tasviriy san'at madaniyatning chuqur diniy e'tiqodlari, shuningdek, ularning go'zallik va tartibni sevishini aks ettirgan. Bu davrda yaratilgan san'at ham murakkab, ham ramziy bo'lib, ko'pincha xudolar, fir'avnlr va Misr tarixidagi muhim voqealarni tasvirleydi.

Qadimgi Misr tasviriy san'atining eng mashhur namunalaridan biri Gizaning Buyuk Sfenksidir. Ohaktoshdan o'yilgan bu ulkan yodgorlikda fir'avn boshi bilan sherning tanasi tasvirlangan. Sfenks eramizdan avvalgi 26-asrda Fir'avn Xafre davrida qurilgan deb ishoniladi va qadimgi Misr haykaltaroshligining eng katta yutuqlaridan biri hisoblanadi.

Qadimgi Misr tasviriy san'atining yana bir ko'zga ko'ringan namunasi Shohlar vodiysidan topilgan qabr rasmlaridir. Miloddan avvalgi 16-asrga oid bu rasmlarda fir'avn hayoti va uning keyingi dunyoga qilgan sayohati sahnalari tasvirlangan. Bu rasmlarda qo'llanilgan murakkab detallar va yorqin ranglar qadimgi Misrning boy va murakkab madaniyati haqida tasavvur beradi.

Qadimgi misrliklar haykaltaroshlik va rangtasvirdan tashqari zargarlik san'atida ham yuksak natijalarga erishgan. Oltin, kumush va qimmatbaho toshlar ko'pincha bo'yinbog'lar, bilaguzuklar va sirg'alar kabi murakkab zargarlik buyumlarini yaratish uchun ishlatilgan. Bu buyumlar ko'pincha qirollik va zodagonlar tomonidan boylik va ijtimoiy mavqe belgisi sifatida kiyilgan.

Umuman olganda, qadimgi Misr tasviriy san'ati madaniyatning o'z xudolariga bo'lgan chuqur hurmati va go'zallik va tartibni yaxshi ko'rishining aksi edi.

Ularning san’atida qo’llanilgan murakkab detallar va ramziy tasvirlar bugungi kungacha odamlarni maftun etib, ilhomlantirib kelmoqda.

Madaniyat tushunchasi insonning dunyoga bo’lgan universal munosabatini anglatadi, bu orqali inson dunyoni va o’zini yaratadi. Har bir madaniyat-bu insonning dunyoga va o’ziga bo’lgan munosabati bilan yaratilgan noyob Koinot. Boshqacha qilib aytganda, turli madaniyatlarni hisobga olgan holda, nafaqat kitoblar, badiiy asarlar, arxitektura yoki arxeologik topilmalar o’rganiladi — odamlar yashagan va keyingi avlodlarga qaraganda boshqacha his qilgan boshqa inson olamlari kashf etiladi. Har bir madaniyat insonning ijodiy o’zini o’zi anglash usulidir. Shuning uchun boshqa madaniyatlarni tushunish bizni nafaqat yangi bilim, balki yangi ijodiy tajriba bilan boyitadi.

Har qanday madaniyatning badiiy kontseptsiyasi — bu ma’lum bir davrda yashovchi odamlarning dunyoqarashi va dunyoqarashini ifoda etish usuli. Har bir madaniyat o’ziga xos, o’ziga xos xarakterga ega bo’lgan shaxsga o’xshaydi degan fikr mavjud. Har qanday zamonning g’oyalari insonning dunyosi va undagi o’rni, odamlarning atrofdagi voqelikka va o’ziga bo’lgan munosabati, shuningdek, ushbu g’oyalar bilan shartlangan bilim va faoliyat tamoyillari, e’tiqodlar, ideallar, qiymat yo’nalishlari haqida ma’lum g’oyalar tizimiga tayanib, dunyoqarashni o’z ichiga oladi. Dunyoqarashning dastlabki qarashlariga va ular doirasida shakllangan, odatda dunyoning surati deb ataladigan atrofdagi voqelikning yaxlit tasviriga qarab, hokimiyat va hukmronlik, jamiyatdagi siyosiy munosabatlar, tizimlar, institutlar va jarayonlarning shakllanishi va rivojlanishining qonuniyatlari va xususiyatlari, siyosiy faoliyatning sabablari, shartlari va imkoniyatlari to’g’risida tegishli bilimlar tizimi ishlab chiqilgan.

Badiiy ijod dunyosida inson tushida yashaydi, go’yo u "mavjudlik"ga majburiy muvofiqlik doirasiga kirmasdan, mavjudlik zaruratidan ustun turadi. Ammo bu xayoliy orzular va g’oyalar insonning erkin ma’naviy ifodasi va idealni "havaskor" shakllantirish natijasidir. Borliqning badiiy o’zgarishi asarlari-bu ma’naviy intilishning proektsiyasi, his-tuyg’ularni izlash, istaklar xayoloti, chunki u odamlarning ushbu ehtiyojni barcha kerakli materiallar bilan ta’minlaydigan voqelikka bo’lgan hissiy munosabatini kamaytirish (o’zgartirish) ehtiyojlaridan kelib chiqadi. Axloqiy namunaga bo’lgan ehtiyoj, ya’ni ideal insoniyat paydo bo’lgan paytdan beri mavjud. V. P. Branskiy ta’kidlaganidek: "dunyoning kelib chiqishi va uning oxiri haqidagi qadimgi afsonalarda qadimgi odamlarning tasavvurlari ulug’vor kosmosning tug’ilishining ulkan rasmlarini chizgan..." [1]. Estetik idealni ko’rib chiqish

to'g'ridan-to'g'ri madaniyatning asosiy tamoyillariga olib keladi, bu esa o'z navbatida tarixiy jarayonlarni ham, badiiy ijodni ham shakllantiradi.

Vaqt haqiqatiga muvofiq ideal tushunchasi inson faoliyatining ma'nosini uning rivojlanishining ma'lum bir tarixiy bosqichida ochib berishi mumkin. Ba'zan ideal haqiqat bilan to'qnashadi, shuning uchun haqiqat uni qo'llash uchun hech qanday javobgarlikni o'z zimmasiga olmaydi, lekin bu butun javobgarlikni o'z zimmasiga oladigan ideal. Natijada, idealning gullab-yashnashi bilan, u tomonidan boshqariladigan haqiqat chuqur ma'noga ega bo'lishi mumkin, ammo uning pasayishi bilan u asta-sekin bu ma'noni yo'qotib, bema'nilikka aylanishi mumkin.

U yoki bu madaniyatning ideali, o'z xalqining dunyoqarashining akkumulyatori bo'lib, ushbu jamiyat rivojlanishining eng yuqori bosqichidir. Ideal hodisa madaniy ta'limning tubida namoyon bo'ladi va shu bilan davrning "ruhini" aks ettiradi. San'at badiiy-majoziy tushunish orqali ilohiylikni, mukammallikni bilishga turtki beradi. Rassomning vazifasi bu jihatdan juda mas'uliyatli va murakkab. Va haqiqatan ham katta rassom har doim ma'naviyatni tasvirlarda aks ettirish uchun to'g'ri yo'lni topadi. Sovet olimi E. G. yozganidek. Yakovlev: "bunga san'atning bilim, voqelikning badiiy-majoziy rivojlanishidagi immanent tendentsiyasi ham yordam beradi, bu muqarrar ravishda rassomni ijtimoiy rivojlanishning ob'ektiv tahlili pozitsiyasida turishga majbur qiladi" [2].

Jamiyatning ijobiy va salbiy tomonlarini aks ettiruvchi tasvirlarni vizualizatsiya qilish orqali dunyoning majoziy ko'rinishi eng ta'sirli. Ideallarni vizualizatsiya qilish har xil bo'lishi mumkin, chunki ijodiy rejaning plastik timsoli madaniyat va jamiyatning dunyoqarash asosidan kelib chiqadi. G'oyalarning badiiy vizualizatsiyasining xilma-xilligi ma'lum bir madaniyatning dunyoqarashi to'plangan ma'lum badiiy jarayonlarga asoslanadi.

San'at orqali dunyoning majoziy tasavvurini o'zgartirish chiziq va rang kabi ifodali vositalar yordamida ifodalanishi mumkin. San'atdagi ushbu ikki omildan foydalanib, siz go'zalligi, shaxsiyati va o'ziga xosligi bilan ajralib turadigan ajoyib tasvirlarni yaratishingiz mumkin. Biroq, chiziqlar va ranglardan tashqari har qanday ko'rinishni tasavvur qilish qiyin. Ushbu ifoda vositalarining sintezi har qanday asarning badiiy jarayonini eng aniq aks ettiradi va uning badiiy madaniyatdagi tarixiy ahamiyatini belgilaydi. Insoniyat tarixida amalga oshirilgan ko'plab madaniyatlar mavjud. Har bir madaniyat o'ziga xos ratsionallikni, o'ziga xos axloqni, o'z san'atini yaratadi va o'ziga mos keladigan ramziy shakllarda ifodalanadi.

Miloddan avvalgi IV ming yillikning oxiridan boshlab insoniyatning Buyuk tsivilizatsiyasi, qadimgi Misr davri boshlanadi. Qadimgi Misr merosini o'rganish deyarli uch asr oldin boshlangan. Shu vaqt ichida o'n minglab buyumlar, haykallar va tasvirlar topilgan va tasvirlangan, ko'plab hieroglif yozuvlari va butun matnlar o'qilgan. Qadimgi Misrni o'rganish alohida yo'nalishda ajralib turdi, u "misrshunoslik" deb nomlandi. Natijada, qadimgi Misr hayotining ko'p qismi aniq bo'ldi, ammo ko'p narsa noaniq bo'lib qoldi.

Misr san'ati o'zining ulug'vor ibodatxonalarida ustunlar, piramidalar va qabrlar bilan qariyb 4000 yil davomida xudolarga jon bilan qaragan va ularning marhamatiga sazovor bo'lish uchun ularga g'ayrat bilan sig'inadigan odamning qiyofasini takrorladi.

Misrliklarning dunyoqarashi va ideallari tasviriy san'atda aks etgan. Ushbu madaniyat san'atida mastabalar bareleflarida va mashhur misrliklar qabrlari rasmlarida ko'plab tafsilotlar bilan kundalik hayot sahnalari ko'p miqdorda aks ettirilgan. Qabr devorlariga o'yilgan yoki bo'yalgan tasvirlar misrliklarning yashash sharoitlarini va ularning keyingi hayotda davom etishini qayta yaratdi. Qadimgi misrliklar dindor odamlar bo'lib, o'lim ostonasida, ma'lum bir "samoviy Misrda" hayotga muqaddas ishonishgan. D. S. Merejkovskiy misrliklar haqida "ular o'z vaqtida yashaydilar" deb aytgan. abadiyatdagi kabi " [3].

Marhumning osmondagi so'nggi nuqtasiga etib borishiga yordam berish uchun misrliklar ehtiyotkorlik bilan uni uzoq safar uchun zarur bo'lgan barcha narsalar bilan ta'minladilar, shuningdek, marhumning erdagi mavjudligini eslab qolishi uchun hayotdan sahnalarni chizdilar. Har bir inson, misrliklarning fikriga ko'ra, ular deb ataladigan ka, ya'ni dublga ega. Biror kishi tirik ekan, ko'rinmas ka doimo yonida bo'ladi va odam vafot etganda, ka undan ajralib, tanani qidirib kosmosda yuradi. Ka o'z tanasini topishi va u bilan qayta bog'lanishi uchun, odam yana tirilishi uchun, marhumning tasvirini qabrida qoldirish kerak edi. "Biz ushbu izlanishlarda ka — ga yordam berishimiz kerak, — deb yozadi D. S. Merejkovskiy, - uni iziga olib boring. Tasvirga o'xshashlik eng aniq, portretli bo'lishi kerak, lekin tashqi emas, balki ichki bo'lishi kerak, bu odamda, ayniqsa, noyob, almashtirib bo'lmaydigan, yagona, shaxsan va shuning uchun abadiy, abadiylikka loyiq bo'lgan hamma narsani aks ettiradi.

Qadimgi misrliklarning butun hayoti osmondagi eng yaxshi hayotga bo'lgan ishonch bilan singdirilgan. Ular yashagan axloqiy me'yorlar va axloqiy mezonlar suloladan oldingi davrda o'rnatilgan va yaratilgan Kanonga asoslangan ma'lum bir yagona tartib bilan uzviy bog'liq edi. Kanon-bu ideal

normativlar tizimi. Shu bilan birga, Kanon idealning g'ayratli xizmatkori edi. Kompozitsion echimning vizual shakllarining shakllangan xarakterli xususiyatlari portret haykaltaroshligi, relyefi, rasmlari bo'lsin, ma'lum bir janrning keyingi barcha asarlari uchun majburiy bo'lib qoladi. Bularning barchasi bilan Misr san'ati ham bir oz evolyutsiyani boshdan kechirmoqda, chunki haqiqiy badiiy ijod jamiyatning ma'naviy madaniyatida yuz beradigan o'zgarishlarga javob bera olmaydi.

Insonning hayotga, dunyoviy mavjudotga bo'lgan ichki munosabati o'zgardi, san'atning tabiati, xususan, u yaratilgan rasm va chiziqning tabiati ham o'zgardi. Vaqt o'tishi bilan chiziq yanada qattiqroq, to'g'ridan-to'g'ri va cheklangan darajada qattiqlashdi. Chizmalar va barelyeflardagi zarba chizig'ining qalinligi bir xil edi, bu esa ishlarga yanada dekorativ xususiyat berdi. Chiziq ichki holatni aks ettiruvchi misrlik ongi bo'lgan dunyoqarashni aks ettirdi. San'at ma'lum bir ruhiy holatning ramzi sifatida, tsivilizatsiya dunyoqarashining umumiy tendentsiyasi bilan bog'liq bo'lgan ta'sirchan tajribalarning ifodasi sifatida yaratilgan. Rassom o'ziga xos shaxs, davrning ma'lum bir seysmografi sifatida harakat qildi. Germetik matnlarda Misr "osmon tasviri", "butun dunyo ibodatxonasi" deb nomlangan, chunki u "osmonda tashkil etilgan va tanlangan" narsalarni yerga olib boradigan mamlakatdir.

Ushbu tushunchada qadimgi Misr san'atining kanoni madaniyat sinekologiyasi va san'atning maqsadini amalga oshirishga imkon beradigan badiiy asar yaratish qoidalari, qonunlari yig'indisi — xudolar dunyosi va odamlar dunyosi o'rtasida vositachi bo'lish edi.

Kanon Misr davlati mavjud bo'lgan davrda san'atning asosiy qismi bo'lgan.

Misrliklar uchun er yuzidagi hayot-bu qisqa vaqt, abadiy baxtning muqaddimasi. «O'lim tanasini, bu dunyoni, o'lmas ruhni sevish uchun erni, bu dunyoni, osmonni yomon ko'rish qanchalik qiyin — lekin o'lim orqali o'lim tanasini, bu dunyoni, erni sevish qanchalik qiyin! Ammo Misr ularni shunday sevdi" — taniqli rus publitsistining so'zlari D. S. Merejkovskiy [3] Misr mavjudligining dunyoqarashining mohiyatini etarlicha aniq ko'rsatib turibdi, uning fikriga ko'ra, tirilish istagi bilan singib ketgan va misrlikning tabiiy sezgirligi o'sha davrning impulslarini yanada keskin va nozik his qiladi. Shunday qilib, cho'qqilari osmonga yo'naltirilgan ulkan piramidalarning ko'tarilishi va dafn marosimining motam rangi — ko'k, fir'avnlr va oddiy odamlarni dafn qilishning maxsus marosimlari — bularning barchasi o'liklarning tez va baxtli tirilishiga sodda ishonchdan dalolat beradi. Tirilish

istagi o'zining buyukligini his qiladi, shuning uchun arxitekturadan tortib oddiy uy anjomlariga qadar butun atrof-muhitni yuksaltirish.

Qadimgi Misr san'ati tekshirish uchun mo'ljallanmagan. Bu ko'plab diniy va sehrli maqsadlarga qaraganda kamroq darajada estetik qoniqishga xizmat qildi. Tasviriy san'atda go'zal odamlarning kundalik mavjudotidagi ko'rinishlaridan ko'ra ko'proq narsa aks etgan, shunchaki go'zal tabiat, kundalik hayotdan ko'ra ko'proq. Bu o'z oldiga biron bir narsani namoyish qilishni vazifa qilib qo'ymadi, aksincha, u tasvirni "jonlantirdi", unga yaxlitlik, ilohiylik va yashirin ma'no keltirdi.

Qadimgi Misrda san'at juda muhim rol o'ynagan: u o'tkinchi va abadiy o'rtasidagi ko'prik bo'lishi kerak edi. Boshqacha qilib aytganda, san'at asari ilohiy va dunyoviy uchrashuv joyi bo'lgan neterga aylanishi kerak. San'atning o'zi misrliklar tomonidan xudolarning harakatlaridan biri sifatida ko'rib chiqilgan va shuning uchun ilohiy va muqaddas hisoblangan. Qadimgi matnlar yaratilish mavzusiga murojaat qilgan joyda, ularning aksariyati ptah xudosini san'at, hunarmandchilik va ibodatxonalar qurilishi bilan bog'laydi. Yurak buyrug'i bilan, so'z bilan o'ralgan,

Ptah xudolarni Yaratgandan so'ng, ularning ibodatxonalariga asos solgan va ularning jasadlarini yaratgan, ularning timsoli xudolarning ramziy haykallari bo'lgan. Xudo Ptahning oliy ruhoniysi rassomlarning oqsoqoli unvoniga ega edi.

Papiruslar va ibodatxonalar devorlaridagi qadimiy matnlarda badiiy asarlar yaratish va ibodatxonalar qurish qoidalarini o'z ichiga olgan risolalarga havolalar mavjud. Afsonalarga ko'ra, eng buyuk rassomlar va me'morlar to'g'ridan-to'g'ri xudolardan muqaddas bilimlarni o'z ichiga olgan kitoblarni olishgan. Rassom ruhoniylar bu bilimlarning saqlovchilari bo'lib, ularni avloddan-avlodga o'tkazib kelmoqdalar. An'analarning o'zi zarur qoidalar to'plami sifatida emas, balki odamlarga ilohiy vahiy sifatida berilgan muqaddas narsa sifatida qabul qilingan.

Misr o'ziga xos muqaddas me'morchilikni yaratdi, unda koinotda ko'rinmas holda mavjud bo'lgan ilohiy ruh to'g'ridan-to'g'ri va go'yo "shaxsan" yashashi mumkin edi. Diniy e'tiqodlarga ko'ra, hatto ibtidoiy dunyodan ham muqaddas joy har doim dunyoning markazida joylashgan bo'lib, aynan shu narsa uni muqaddas joyga aylantirgan, chunki bu joyda odam o'zini himoyalangan his qiladi. Kosmosda vaqt kosmosdan, Ma'bad qurilishida va uning chiziqlarida ustunlik qiladi, go'yo Kosmos borliq tomonlarini ramziy ma'noda o'zgartiradi. Ma'bad dunyoning yakuniy o'zgarishining prototipi bo'lib xizmat qiladi.

Yangi shohlik davridagi qadimgi Misr ibodatxonalarida arxitektura ramzlari Tili bilan Koinotning vertikal va gorizontal tuzilishi (Neter) ifodalangan. Vertikal tuzilish-qadimgi misrliklarning Koinotning uchta dunyosi: er, osmon va er osti haqidagi g'oyasi, yangi Qirollik Ma'bad majmuasining ketma-ket joylashgan uchta asosiy xonasida (ochiq hovli, gipostil zali va muqaddas joy) zamin darajasining ko'tarilishi va ship darajasining pasayishi bilan ifodalanadi. Gorizontal tuzilish-koinotning uchta olamining har birining "topografiyasi" g'oyasi, ular bir-birining ramziy "nusxalari" bo'lib, joylashuvi va ketma-ketligi, shuningdek, yangi Qirollik ibodatxonasining binolari va alohida elementlarining holati va shakli bilan ifodalanadi.

Ma'bad inshootlarining diniy tabiati, ularning kult bilan aloqasi misrliklarning boshqa dunyo (samoviy va er osti) dunyosi haqidagi g'oyalarining shakllari va ramziyliklarida aks etishini anglatadi, ular doimiy ravishda murakkablashib borgan va qadimgi Misr tarixi davomida ularning mifologizatsiya darajasi asta-sekin o'sib borgan. Umuman olganda, qadimgi misrliklarning dunyoqarashining elementi sifatida dunyo tartibi haqidagi g'oyalari Ma'bad majmuasining me'moriy kanonining shakllanishiga ta'sir ko'rsatgan yaxlit kontseptsiyaga aylandi.

Piramidalar va Misr monumental ibodatxonalarini qurish, ruhning yaratilishi sifatida. Ular o'zlarining barqarorligida ulug'vor va mustahkamdirlar. Piramidalarning kvadrat asosi barcha kosmik paradokslarni hal qilib, to'liqlik va o'zgarmaslikni anglatadi.

Qadimgi Misr rasmlari-abadiy Misr piramidalari singari, koinotning daxlsizligi va kosmik abadiylikini ifodalovchi aniq va qat'iy chiziqlarga ega. Hatto Misr xizmatkorlarining kichik haykalchalari ham monumentallikka ishora qiluvchi oqlangan va qat'iy kontur chizig'iga ega. Bunga nima sabab bo'lishi mumkin? Ehtimol, ichki tuyg'u bilan. Axir, qadimgi Misrning barcha san'ati tasvirlarning ajoyib realizmi bilan singdirilgan. Ammo ma'lumki, misrliklar hech qachon tabiatdan rasm chizmagan, faqat g'oyaga ko'ra. Bunday aniqlik va ehtiyotkorlik bilan, masalan, Beni Hasandagi Xnum-Xotep II qabridagi devorlarda, miloddan avvalgi 20-asrda yoki Medumdagi iteta mastabasidan g'ozlar kabi qushlarni tasvirlash uchun ob'ektlarning tuzilish xususiyatlarini bilish qanchalik yaxshi edi. Misrdagi tabiat va inson obrazlarining go'zalligidagi o'ziga xoslik, takrorlanmaslik tashqi tarkibga emas, balki ichki tarkibga ega. Uning asosiy elementlarini tirik mavjudot yoki narsada ushlab va etkazish juda qiyin vazifadir. Bunday aniqlik va tasvir bilan, go'yo abadiylikning ilohiy go'zalligi bilan to'ldirilgan ajoyib belgilarni yaratish uchun siz ichki ko'rishning noyob sovg'asiga ega bo'lishingiz kerak. D.

S. Merejkovskiy aytganidek: "Misrning abadiyligi haqiqatning abadiyligidir" [3].

Sharqiy dunyoda metafizik dogmalarga qiziqish ustunlik qildi, aksariyat hollarda ular hech qanday darajada haqiqat bilan bog'liq emas edi. Din butunlay sezgir, boshqa dunyo dunyosiga yo'naltirilgan, passiv, mulohazali xarakterga ega edi. Hatto kultlar ham Transandantal dunyoni bilishga qaratilgan edi. Xudo bilan mistik birlashish behuda, dunyoviy narsalardan butunlay uzilishni nazarda tutgan. Harakatsizlik, ajralish, ichki dunyoga botish holati yanada mukammal deb hisoblangan.

Misr san'ati butun tarixi davomida puxta tartibga solingan. Bu nafaqat tasviriy san'at, balki qadimgi Misr kosmosining bir qismidir. Odamlarning eng qadimgi tasvirlari ajdodlarga sig'inish bilan bog'liq bo'lib, muqaddas xarakterga ega edi.

San'atning vizual mohiyati, odamlarning faoliyati, madaniyati va hayotini aks ettiruvchi umumiy falsafiy jihat vaqt va makonda to'plangan bilimlarni o'rganish va to'plash imkonini beradi. Axir, qadimgi Misrda yaratilgan qat'iylik va ulug'vorlik tasviri bugungi kungacha dolzarbdir. U har qanday dizayn qarorida, xoh ichki, xoh tashqi dizayn, xoh grafik elementlarda aniq "o'qiladi". Uslub chiziqli echimning o'ziga xos xususiyatlari bilan aniq tanilgan. Bunday kontur chizig'i faqat Misrga va boshqa hech kimga xosdir. Aynan shu ichki mifologiyada chiziqlar obrazining fenomenalligi va tirilishning ichki, o'zgarmas aksi. "Biz yashaymiz, cheksiz bo'shliqlarda harakat qilamiz, lekin bizning asrimiz qisqa. Misr makoni ahamiyatsiz-erning bir qismi, xuddi nuqta kabi, lekin cheksiz vaqt chizig'i bo'ylab harakatlanish. Biz kosmik yeyuvchilarmiz, Misr esa vaqt yeyuvchilarmiz. Vaqt kosmosdan qanchalik chuqurroq, sirli bo'lsa, Misr ruhi biznikidan ham chuqurroqdir. Dunyodagi yagona er dunyodagi yagona odamlarni yaratdi", deb ta'kidladi D. S. Merejkovskiy [3].

Vizual madaniyatning ijtimoiy mohiyatini hisobga olgan holda, insoniyatning ikki xil davri misolida va shu bilan birga bir-biriga juda yaqin bo'lgan, aslida bir-birini almashtirgan holda, tarixiy shakllanish va rivojlanish jarayonida insonning axloqiy va axloqiy xususiyatlari qanchalik farq qilishini ta'kidlash mumkin emas. Ammo ikkala davrning ma'naviy tomonlarini aniqlab, shunga qaramay, insonning kognitiv faoliyatining boshlang'ich nuqtasi uning his-tuyg'ularini vizual tasvir orqali "tashlash" istagi degan xulosaga kelishimiz mumkin. Dunyoni bilish va bu dunyoni badiiy tasvir orqali aks ettirish orqali anglash qobiliyati zarur ma'naviy mahsulotning shartidir. San'at ma'naviy ishlab chiqarish turi sifatida aniq hissiy shaklni shakllantiradi, kuchli ijobiy hissiy tajribalarni keltirib chiqaradi. Har bir madaniy davr o'ziga xos san'atni

yaratadi, uni birma-bir takrorlash mumkin emas, lekin madaniy vaqt makonida o'zgarishi mumkin.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Branskiy V. P. san'at va falsafa: rasm tarixi misolida badiiy asarni shakllantirish va idrok etishda falsafaning o'rni. - Kaliningrad: Amber ertagi, 1999 yil. 496 s.
2. Yakovlev E. G. san'at va jahon dinlari: (jahon dinlari tarkibidagi san'at tizimi). M.: Oliy maktab, 1977. 167-sahifa.
3. Merejkovskiy D. S. uchlikning siri. Misr-Bobil. M.: EKSMO-Press nashriyoti, Xarkov: Oko nashriyoti, 2001. - S. 167, 193, 272, 163, 161.

